

צב טולקובסקי

מסעות טולקובסקי בעולמות הפנטזיה

הגלריה העירונית לאמנות, רחובות
בית התרבות על שם משה סמילנסקי

צבי טולקובסקי מסעות טולקובסקי בעולמות הפנטזיה

Zvi Tolkovsky Tolkovsky's Travels in the Fantasy Worlds

חגי שגב, אוצר התערוכה
Hagai Segev, Curator

סלין איזבורניצקי, מנהלת הגלריה
Celine Izbornitsky, Gallery director

עיצוב קטלוג: מיה ויין
Catalogue design: Maya Wine

צילומים: ינון כלפון
Photography: Inon Khalfon

תרגום לאנגלית: תמליל שגב
English version: Tamtil Segev

כל המידות בסנטימטרים: רוחב X גובה
All measurements are in centimetres High X Width

כל העבודות מאוסף צבי טולקובסקי, ירושלים
All works are from Zvi Tolkovsky collection, Jerusalem

על השער: בולענים, עירוב טכניקות על נייר, 52x76, 2018
On the cover: Sinkholes, Mixed media on paper

© כל הזכויות שמורות, 2022
Copyrights, 2022

תאריך הפתיחה: 5 באפריל, 2022

מסעות טולקובסקי בעולמות הפנטזיה

עשרות שנים של יצירה מתנקזות לכדי התערוכה החדשה של צבי טולקובסקי בגלריה העירונית לאמנות ברחובות. התערוכה מתמצתת עשייה עשירה ורב-גונית הנפרשת על פני עשרות שנים, שרובה מבוססת הדבקים (קולאזים). החיבורים הוויזואליים שיוצר טולקובסקי על גבי ניירות מעשה ידיו, נוצרים לכאורה ביד המקרה. הוא אוסף גזרי ניירות, כותרות עיתונים, צילומים ודימויים אחרים מתוך מגזינים, ספרים וחפצים עזובים, שאותם הוא מלקט ברחובות העיר או בסמוך למצבורי חפצים נטושים.

הנטוש והעזוב מושכים את טולקובסקי כמאגרי קסם ליצירה חדשה. הוא משוטט ומלקט דימויים, אובייקטים, רעיונות והיסטוריות. כל הנטוש אוצר בחובו סיפורים שלמים, רובם בלתי נודעים, ואת הסיפורים הללו הוא שב ומרכיב, שב ומספר בדרכו שלו. כל חפץ וכל גזיר נייר, ספר או חפץ מוזנח, מודבקים שוב, מהמצב שבו הם נמצאו נטושים, ועתה מחוברים לכדי סיפור חדש. הוא מחבר את החלקים לכדי משפטים ומראות חזותיים מושכים, מספר סיפורי אגדות, סיפורי פנטזיה, וגם סיפורים שהיו ואינם עוד – כאלה ששמורות בהם תכונות שמספרות את העכשווי מחדש.

הקולאזים המודבקים של טולקובסקי משוטטים על פני הניירות. לעיתים קרובות הם נראים מונחים על פני המצע באקראיות. תדביקים של גזירים מתוך מגזינים צבעוניים מתחברים לרישומים של תוואי קרקע דמיוני, מומצא, שיש לו איזה קשר מוגבל למרחב הגיאוגרפי הממשי, המרמז לרוב למפה של ארץ ישראל והמזרח הקרוב.

טולקובסקי מלקט חוויות חיים, הערות על המצב הפוליטי או התרבותי, תוך כדי יצירה של חיבורים מקריים ואסוציאטיביים. הוא מתאר את החיבורים שהוא יוצר כ"מהלכים חוץ מדיומאליים"* – שבהם הוא מחבר מדיומים שונים כדי לצור חווית התבוננות, הן אלה שלו כיוצר, והן אלה של הצופה הסקרן. הוא יוצר עבור הצופה פתח למספר מסלולי פרשנות, כשאלה יוצרים מפה רעיונית מפתיעה.

מטוסים, אוניות, רכבות ומפות

כולנו זוכרים את הילדים המשחקים בשנות צעירותם במכוניות, מחברים מסילות של רכבות, או מרסקים דגמי מטוסים שאותם מטיסים תוך ריצה בדשא של השכונה. מרביתנו זונחים את המשחקים הללו אי-שם בשנות הנעורים. טולקובסקי, לעומת זאת, מעולם לא זנח את המשחקים הללו, גם בעשור התשעי לחייו הוא ממשיך להטיס את המטוסים, אך במקום לרוץ בדשא השכונתי, הוא מדביק אותם על גבי הניירות. את תחושת התנועה הוא ממחיש באמצעות הקווים המסתלסלים שיוצאים מאחורי תגזיר המטוס, פסים מפוספסים מחליפים אדי עשן מנועים.

המשיכה של טולקובסקי למטוסים התעוררה עוד בצעירותו כשהשקיף מביתו שבנשר לכיוון מפרץ חיפה, שבו שכן שדה התעופה של העיר בתקופה המנדט הבריטי. בהמשך, בשירותו הצבאי היה טכנאי מטוסים בטכני של חיל האוויר. באותן שנים מוקדמות של חיל האוויר, חסרו כל העת חלפים לתיקון המטוסים, מכאן נולד הצורך התמידי למצוא פתרונות לתיקוני המנועים והשלדה. החיפוש המתמיד אחר חלקים, חלפים והיכולת להמציא פתרונות טכניים, נולדו אצלו כבר אז והם ממשיכים ומלווים את היצירה שלו שנים על גבי שנים. בציור שמתאר את סביבת נמל חיפה, נראה שדה התעופה במבט ראשון כמבוסס על מציאות קונקרטית, ואז מתגלה השיבוש שיוצר טולקובסקי. סביב האלמנטים הממשיים הוא מוסיף את נמל עזה, למשל, או את מפת העיר חדרה או ירושלים. כך הוא משלב מציאות לצד פנטזיה לכדי דימוי אחד משובש. האתרים מרחפים על פני הנייר הצבוע בשחור, ויוצרים גיאוגרפיה בדיונית תחת הכותרת "בולענים". (תמונה בעמוד 7)

הרכבות, שמעליהן מתנוססים ענני פחם, נעות על פני גשרים ופסי ברזל שנמשכים מצידו האחד של הנייר לצידו האחר. התמשכות המסע מוטבע על פני הנייר והוא משאיר בו סימנים ועדויות. שקשוק גלגלי הקטרים נשמעים בברור בציור הנרטיבי. הנייר כולו מעורר תחושה של חיים תוססים, גם כאשר מסביב שקט ודומם. עשרות הפרטים הקטנים משאירים את חותמם, מזמינים את הצופה להגות במילים משלו ולספר את שהוא רואה. ומילים אלה מעוררות סיפורים, כל אחד וזיכרונותיו הוא של ילדות או של מסעות בתקופות אחרות. החיבורים הללו יוצרים תחושת אמפטיה והזדהות עם הילד שמצוי בכל צופה וצופה.

אוניות הקרב העצומות של מלחמות העולם הראשונה והשנייה מתוארות על תותחיהן המאיימים, חוצות את הימים הסוערים ומטילות את חמתן על ההיסטוריה (תמונה בעמוד 8). נוראות המלחמה, חורבן האדריכלות והערים, אימי הפגיעה בחיילים ובאזרחים מהווים חלק חשוב בתיאורים של טולקובסקי. אולם, התיאורים הללו אינם מזניחים את תחושת המשחקיות שמלווה הכל. הרי הצופה יודע שמדובר רק בדימוי, בתעתוע. הצופה מודע כל העת, כי התיאורים נגזרו והודבקו מחדש, תוך שהם יוצרים העברה ממציאות חדשותית, עיתונאית מדווחת, לכדי מציאות של חיקוי, עיוות ותוספת משמעות אסתטית. זהו משחק של רבדים ומורכבויות, שלרוב נעדר ממהדורות החדשות.

המציאות החדשותית כמשחק

המשחקיות שבה נוקט טולקובסקי היא המקיימת את עולמות הדמיון והפנטזיה המיוחדים שלו. אלה הם עולמות של מי שמתעורר בוקר בוקר, מידי יום, שנים על גבי שנים, מדליק את מקלט הרדיו או הטלוויזיה ורואה את העולם

בולענים
עירוב טכניקות על נייר, 52x76, 2018
Sinkholes
Mixed media on paper

מתעורר לדיווחי קרבות, מאבקים ואסונות. מכשירי רדיו, מכשירי טלוויזיה, כרוזים עם מגפון בידיהם משדרים ומפיצים את ידיעות היום ומעירים את הציורים לחיים. ייתכן והתיאור של המאורעות הללו הוא חלק מתהליך ההתמודדות עם המראות, להכניס אותם לפרופורציה ואפילו למידה מסוימת של הומור, הקטנה וצמצום. הרי האירועים גדולים כל כך, משמעותיים כל כך, אז איך יכול האדם הפשוט להתמודד איתם, וזו הדרך שבה מצא טולקובסקי להתמודד - לתאר ולהוסיף מידת מה של שעשוע לכאוס.

חלק מאותם כרוזים של חדשות מתוארים כדמויות קומיקס אמריקאי, מיקי מאוס, מיני מאוס וגיבורים אחרים. לעיתים מופעים גם כוכבי-העל, שמנסים להציל את העולם מעצמו. והעולם שמתאר טולקובסקי הוא עולם שצריך הצלה. נופך השעשועים שהוא מטעין מצליח להסב גם את הדימויים האלימים ביותר לכדי כאלה שיש בהם זיק של אופטימיות ותקווה. או שמא, העלאת תחושה שלא צריך לקחת כל דבר ברצינות רבה מדי.

הנחת גזרי הנייר והדבקתם זה לצד זה הוא חלק מתהליך משחקי למצוא את הצורה הנכונה ביותר, את השילוב הנכון ביותר. וכאשר טולקובסקי אינו מוצא את אותו ביטוי שאחריו הוא מחפש, הוא פשוט מצייר את החלקים הנחוצים להשלמת הסיפור או הדימוי הרצוי לו.

שם המשחק - האדם

ייחודיות המסרים של טולקובסקי מתגלמת בהומאניות העולה מהיצירות. למרות הדימויים הקשים, שילובם של אלה עם המשחקיות יוצרת תחושה של התבוננות אוהבת ואמפטיית בחיים ותעתועיהם. עושר מקורות ההשראה מותיר על הצופה תחושה שיש אין-סוף סיפורים אפשריים לגילוי צעד אחר צעד, התבוננות אחר התבוננות, בהבחנה מחודדת.

תחושות אלה מוצאות ביטוי באדריכלות של מגדלי מדרגות, למשל. ציורים רבים מתארים מבנים שבהם מדרגות מובילות מקומה לקומה ועד לראש המגדל, תוך יצירת תחושה של עליה לאין סוף. המדרגות הללו הן מדרגות סימבוליות, הן אינן שימושיות, אלא מובילות אל אזורים בלתי מוכרים ומהוות הצעה להגיע, לעלות כדי לגלות לבד. באותו אופן ניתן להתייחס גם למפות הגיאוגרפיות שעליהם פזורים כתובים וטקסטים שונים, לעיתים אלה מגדירים את האתר או הטריטוריה, לעיתים הם מעלים חיוך על פניו של הצופה. טולקובסקי מוליך את הצופים אל אתרים, מגדיר אותם ואז יוצר תחושה של אובדן דרך, או שמא הצעה למצוא את הדרך לבדך, לספר את הסיפור שלך מתוך התבוננות בעולמות שמציע האמן עצמו, אבל גם כאלה שכל אחד מאיתנו קם ורואה מידי בוקר במו עיניו.

פליטות
דיו וצבעי מים על נייר, 2017
Refugio
Ink, and aquarelle on paper

פלאנגה
דיו וצבעי מים על נייר, 39x52, 2018
Falanga
Ink and aquarelle on paper

התרגום השומרוני
 ציור שמן וקולאז' על בד כותנה, 170x177, 2016,
 das Samaritanische Targum
 Oil and collage on cotton

קיוסק איזמיר
 דייו וצבעי מים על נייר, 44x45, 2018,
 Kiosk Izmir
 Ink and aquarelle on paper

צמחי פרא
 קולאז' וצבעי מים על נייר, 2018, 38x51
 Medical Herbs
 Collage, and aquarelle on paper

אשת לוט
 עירוב טכניקות על נייר, 2018, 87x91
 Lot's Wife
 Mixed media on paper

חמצן
 עירוב טכניקות על נייר, 2017, 39x40,
 Oxygen
 Mixed media on paper

מאה שנים
 עירוב טכניקות, 2018, 44x45,
 Mea Shearim
 Mixed media on paper

אבולוציה
 דייוצבעי מים על נייר, 44x45, 2018
 Evolution
 Ink, and aquarelle on paper

זה האיש
 דייוצבעי מים על נייר, 40x43, 2009
 Ecce Homo
 Ink and aquarelle on paper

מחוץ לתחום
 דיור וצבעי מים על נייר, 44x45, 2018
 Out of Bounds
 Ink and aquarelle on paper

סולם מילוט
 קולאז' וצבעי מים על נייר, 53x39, 2017
 Escape Ladder
 Collage, and aquarelle on paper

סטלה מאריס
 דיו וצבעי גואש, קולאז' על נייר,
 2017, 58x116
 Stella Maris
 Ink, gouache, collage on paper

עור שחור
 עירוב טכניקות על נייר, 2004, 52x76
 Black Skin
 Mixed media on paper

ראס אל נאקורה
 צבעי גואש על נייר, 2018, 46x41
 Ras Al Naqoura
 Gouache on paper

עב"ם בכינרת
 שמן על בד, 2016, 75x95
 UFO on the Sea of Galilee
 Oil on cotton

קונפליקט ידוע מראש
שמן על כותנה, 75x95, 2016
Pre-anticipate Conflict
Oil on cotton

יומן רוסי,
קולאז' וצבעי מים על נייר 2010, 40x52
Russian Journal
Collage, and aquarelle on paper

רויטר זונטאג
 דייווצנע'י מיס, 39x53, 2018
 Roiter Zontag
 Ink, and aquarelle

תרגיל קרב משולב
 עירוב טכניקות על נייר, 44x45, 2017
 Combined Combat Exercise
 Mixed media on paper

קונדור
 קולאז', צבעי מים על נייר, 2009, 45x52
 Condor
 Collage and aquarelle on paper

reports of battles, struggles, and disasters. He proceeds to put that into proportion and adds a certain degree of humor. After all, the events are so excessive, so how can the common man deal with them. Tolkovsky found a way to cope by adding some degree of amusement to the chaos.

Some of the news in the works are depicted as being enacted by American comic book characters, Mickey Mouse, Minnie Mouse, and other heroes. Sometimes there are also superheroes attempting to save the world from itself. And the world depicted by Tolkovsky is a world that needs saving. The amusement he adds manages to turn even the most violent images into ones that have a zest of optimism and hope. Or maybe, it just makes sense that everything should not be taken too seriously.

Placing the paper clippings and pasting them side by side is part of the process of finding the right position, the right interconnection. And when Tolkovsky does not find the right phrase that he is looking for, he simply draws the parts necessary to complete the story or image he seeks.

The Name of the Game

The uniqueness of Tolkovsky's messages is embodied in the humanism that arises from the works. Despite the harsh images, their playful integration creates a feeling of loving and empathetic observation of life with mirth. The richness of the sources of inspiration leaves the viewer feeling that there are endless possible stories to be uncovered step by step.

These feelings are expressed in the architecture of stair towers, for example. Many paintings depict buildings where stairs lead from floor to floor to top of the tower, creating a feeling of endless ascend. These stairs are symbolic, they are not practical, but lead to unfamiliar territories and constitute an offer to reach out, to go up to find out on your own.

In the same manner, we are invited to travel the geographical maps on which different captions and texts are scattered, sometimes these define a site or a territory, sometimes they raise a smile. But that may also be true for what we see every morning with our own eyes when we get up.

*Quotes from a series of meetings in the studio prior to the exhibition, 2021

Hagai Segev

Tolkovsky's Travels in the Fantasy Worlds

Zvi Tolkovsky's new exhibition at the Art Gallery of Rehovot follows decades of artistic oeuvre, highlighting the medium of collage. Collage is an amalgamation of ideas put together mostly by intuition or by chance to form a new narrative. The unique visual images in drawing and collage are glued and painted on hand-made papers which Tolkovsky produces himself. At times these seem to be created by chance: Newspapers, photographs, and other images from magazines, books, and abandoned objects, which he gathers on the streets of the city or near the piles of abandoned objects.

The abandoned and the rejected fascinate Tolkovsky as the potential contenders for his magic repository. He wanders around the town and gathers images, objects, ideas, and histories. The abandoned objects hold unknown narratives, many of which are concealed. Pieces of paper, books, or neglected objects, are pasted on paper, taken from the state in which they were found. They are assembled anew to form a new story. Tolkovsky uses sentences and visual scenes that recount fairy tales, fantasy stories, and narratives of bygone times yet retain features of contemporary relevance.

Pastings of clippings from magazines join drawings of imaginary, made-up land routes that have a vague connection to the actual geographical space, usually implying a map of Israel and the Near East.

Tolkovsky collects life experiences, new perspectives on the political or cultural circumstances and creates with them associative and unplanned compositions. Tolkovsky describes the essays he formulates as "Exterior medium processes"*. In them, he connects diverse mediums and creates an experience of observation, both for himself as a creator, and for the art connoisseur. In doing so he opens for the viewer several interpretation routes, offering a possible conceptual map.

Planes, ships, trains, and maps

We all remember well playing with cars as children, connecting railroad tracks, or smashing models of planes that we fly while running on the neighborhood's lawn. Most of us have laid back these games as teenagers. Tolkovsky, however, has never abandoned these games. Even in the ninth decade of his life, he continues to fly the planes, but instead of running on the neighborhood lawn, he glues them to the papers. He illustrates the plane's movement by the twisting dotted lines that come out from behind the drawing of the plane, replacing engine smoke fumes.

Tolkovsky's fascination with airplanes is rooted in his youth when he used to look out from his home in the town of Nesher towards Haifa Bay, where the city's airport was located during the British Mandate. Later, during his military service, he was an aircraft technician in the IDF. In those early years of the Air Force, spare parts that were needed for the repair of the aircraft were constantly lacking, hence the unceasing pursuit to find solutions for engine repairs. The constant search for spare parts and the ability to come up with technical solutions were born in him already then and they continued to be part of his artwork for years and years. In a painting depicting the surroundings of Haifa Port, at first glance, the airport appears to be based on concrete reality, but then the disruption created by Tolkovsky is gradually discovered. In the vicinity of the actual sites, he adds the port of Gaza, for example, or the map of Hadera or Jerusalem, none of which corresponds with the actual geography of Israel. In this way, he combines reality alongside fantasy into one fantastic image. The sites hover over the paper painted black, creating fictional geography with the title "Sinkholes" written in Hebrew.

Trains, topped by heaps of coal, move over bridges, and rails run across from one side of the paper to the other. Dozens of small details leave their mark, inviting the viewer to think in his own words and tell his narrative. These connections stimulate the sense of empathy and identification with the child that is present in each and every viewer.

The warships of the First and Second World Wars are depicted with their menacing cannons, crossing the turbulent seas, and wreaking havoc on history. The horrors of war, the destruction of architecture and cities, the horrors of harming soldiers and civilians are an important part of Tolkovsky's themes. However, these descriptions do not neglect the sense of playfulness that accompanies all. After all, the viewer knows that it is only an image, an illusion. They were derived from other sources and re-pasted, creating a transformation away from the news reality, a media report, to become an imitation, and distortion with the added value of aesthetic connotation. It is a game of layers and complexities, usually absent from the news broadcasts.

The game of news reality

Tolkovsky's playfulness sustains his unique worlds of imagination and fantasy. These are the worlds of those who wake up every morning, year after year, turning on the radio or television, seeing the world awaken to

ZVI
TOLKOVSKY

Tolkovsky's
Travels

in the

Fantasy
Worlds